

Anadolu’da Bahai Faaliyetlerinin Tarihsel Bir Yansıması: Emin Ali’nin “Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu” Adlı Makalesi

A Historical Reflection of Bahâî Activities in Anatolia: “Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetabbu” Named Article for Emin Ali

Ali Albayrak – Ömer Faruk Teber – Yusuf Gökalp

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İlahiyat fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, alialbayrak@akdeniz.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0003-0558-2612>

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, omerfarokteber@akdeniz.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-3126-3802>

Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi, yusufgokalp@manas.edu.kg, <http://orcid.org/0000-0001-7895-1939>

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi – Date Received	29 Ekim / October 2020
Kabul Tarihi – Date Accepted	26 Aralık / December 2020
Yayın Tarihi – Date Published	30 Aralık / December 2020
Yayın Sezonu	Ekim – Kasım – Aralık
Pub Date Season	October – November – December

Atf / Cite as: Albayrak, Ali-Teber, Ömer Faruk-Gökalp, Yusuf, Anadolu’da Bahai Faaliyetlerinin Tarihsel Bir Yansıması: Emin Ali’nin “Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu” Adlı Makalesi/A Historical Reflection of Bahâî Activities in Anatolia: “Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetabbu” Named Article for Emin Ali. *tarr*: Turkish Academic Research Review, 5 (4), 560-573. doi: 10.30622 tarr.818021.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr>

Copyright © Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Turkey. All rights reserved.

Anadolu’da Bahai Faaliyetlerinin Tarihsel Bir Yansıması: Emin Ali’nin “Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu” Adlı Makalesi

Ali Albayrak – Ömer Faruk Teber – Yusuf Gökalp

Özet

Bahailik, Şii gelenek içerisinde 19. asırda İran’da ortaya çıkan yeni bir dini harekettir. Adını “Tanrı övgüsü” anlamına gelen ve “Bahauallah” olarak bilinen kurucu şahsiyet Mirza Hüseyin Ali (ö. 1309/1892)’den almıştır. Bahailik, Bahauallah’ı peygamber, Allah’ın mazharı, bütün dinleri kemale ulaştıran bir dini yönelişin kurucusu olarak kabul ederler. Bâbilik-Bahâilik İran’da daha çok Şii İslâm anlayışı merkezinde gelişmiştir. Bu hareketin arkaplanında İmâmiyye Şîası’nın tasavvufi bir yorumu niteliğindeki Şeyhîlik tarikatının yer aldığı da bilinmektedir. İctihad Mecmûası Osmanlı’nın son dönem matbuat aleminde yer alan dergilerle birlikte Türk kültür tarihinin önemli bir yerini işgal etmektedir. Bu dergiler, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e geçiş sürecinin sosyal, siyasal ve kültürel hayatına yönelik büyük bir hazine barındırmaktadır. Biz bu çalışmamızda *İctihad Mecmûası*’nın 31 Kanunuevvel 1921 tarihli 40. Sayısında Emin Ali tarafından yazılmış bir makale üzerinden Bahailiği ve bu dini hareketin Anadolu’daki faaliyetlerini değerlendireceğiz. Süreli yayınlar bir dönemin kültürünü, sosyolojisini ve toplumsal olay ve olgularını anlayabilmek için oldukça önemli veriler sağlanan ürünlerdir. II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte bütün toplumsal sorunların çözümleneceğini ümit eden aydınlar ve siyasetçilerin şaşkınlıkları, taşkınlıkları, heyecanları ve polemikleri önemli ölçüde II. Meşrutiyetin süreli yayınlarında temayüz ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Bahailik, Din, Abdullah Cevdet, Şia, Bahauallah

A Historical Reflection of Bahâî Activities in Anatolia: “Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetabbu” Named Article for Emin Ali

Abstract

Bahaism is a new religious movement that emerged in Iran in the 19th century within the Shia tradition. It was named after the founding person Mirza Hüseyin Ali (d. 1309/1892), known as "Bahauallah", which means "praise of God". Bahaism accepts Bahá'u'lláh as the prophet, the honor of God, the founder of a religious orientation that brings all religions to perfection. Bâbilik-Bahâilik developed in the center of Shia Islam understanding in Iran. It is also known that in the background of this movement, there is the Sheikh sect, which is a mystical interpretation of the Imami Shia. Ictihad Magazine occupies an important place in Turkish cultural history together with the magazines in the last period of Ottoman publication. These magazines contain a great treasure for the social, political and cultural life of the transition from the Tanzimat to the Republic. In this study, we will examine Bahaism and the activities of this religious movement in Anatolia through an article written by Emin Ali in the 40th issue of the Ictihad Mecm'asi of 31 Kanunuevvel 1921. Periodicals are products that provide very important data to understand the culture, sociology, social events and phenomena of a period. It can be said that with the proclamation of the Second Constitutional Era, intellectuals and politicians who

hoped that all social problems would be solved, their astonishment, exuberance, excitement and polemics significantly stood out in the periodicals of the constitutionalism.

Keywords: Bahatism, Religion, Abdullah Cevdet, Shia, Bahauallah

Giriş

Bahâiliğin temellerinin, İran medreselerinde uzun bir süre din eğitimi almış ve Mehdi inancının Şeyhîlik kolunun öğretilerini kabul etmiş Mirza Ali Muhammed'in kendini beklenen mehdiye açılan kapı yani Bab olarak ilan etmesiyle başladığı kabul edilmektedir. Bu düşünce kendini Hz. Muhammed'in '*Ben ilmin şehriyim Ali' de onun kapısıdır*' hadisiyle temellendirmekte ve meşrulaştırmaktadır. Bâbilik-Bahâilik İslâm sınırlarını zorlayan bir takım görüşlere ve yaklaşım tarzlarına sahip olması sebebiyle İslâm kültüründen kaynaklanan ancak İslâm dairesinden çıkan bir mezhep olarak görülmüştür. Ancak mezhebin taraftarları, Bâbilik-Bahâiliğin yeni bir din olduğunu iddia ederek bu iddialarını temellendirmeye çalışmışlardır. Mezhebin yeni olarak ön plana çıkardığı dini hüküm ve esasların, Yahudilik, Hıristiyanlık'tan izler taşıdığı, özellikle de İslâmiyet'ten çok etkilendiği görülmektedir (Fığlalı, 1994, s. 91).

Bahâiliğin ortaya çıkma ve yayılma sürecinde İran'da yaşama ve yayılma imkanı bulan dinî-mezhebî inançların çok fazla etkisinin olduğunu, özellikle de şiiilerin beklediği mehdi inancı üzerinde kendini bina ettiğini söylemek mümkündür. Bu anlayışın bir uzantısı olarak önce şeyhîlik, sonra Bâbilik ve daha sonra da Bahâilik ortaya çıkmıştır. (Bozkuş, 2002: 140). Bâbilik-Bahâilik hareketinin geliştiği ortam, 19. yüzyıl İran'ıdır. İran bu sırada İngiltere, Fransa ve Rusya gibi güçlü devletlerin ekonomik, askeri ve siyasî açıdan giriştikleri yayılma politikasının odağında yer alan bir ülke oldu. Bu durum, bölgenin istikrarsızlaşmasına, siyasî ve iktisadî gerilimler yaşamasına yol açtı. Dahası tarih boyunca hep görülegeldiği şekilde, geniş halk kitlelerinin kendilerini bu kötü ve çaresiz vaziyetten kurtaracak karizmatik şahsiyetler beklemesine kapı araladı (Fığlalı, 1994, s. 1).

Mirza Ali Muhammed mehdiye açılan bâb olduğu yönündeki iddialarını zamanla daha ileri bir noktaya taşıyarak, içinde bulunduğu ortamın psiko-sosyal durumunu da iyi değerlendirerek kendisinin beklenen mehdi olduğunu iddia etti. Onun bu görüşü, İran şahınlığının baskıcı politikaları altında ezilen halk nezdinde, özellikle de Şeyhîlik tarikatının sosyal tabanında büyük yankı uyandırdı. 1845 yılından itibaren görevlendirdiği dâiler vasıtasıyla Şiraz, Tahran, İsfahan ve Tebriz gibi büyük şehirlerde taraftar buldu. Daha sonra hareketin gelişim seyrine doğrudan katkıda bulunacak önemli isimler de bu süreçte Bâbililiğin saflarına katıldı. Bunlar arasında en dikkat çeken isimler, daha sonra Subh-i Ezel ismini alacak olan Mirza Yahya Nuri ile kardeşi Mirza Hüseyin Ali ve Zerrintâc adıyla bilinen Ümmü Selma Fatıma bint Molla Muhammed Salih'ti. Mirza Ali Muhammed, hareketin İran'ın büyük şehirlerinde taban bulmasından aldığı cesaretle iddialarını daha ileri bir boyuta taşıdı ve kendisinin Allah tarafından insanlara gönderilen bir peygamber olduğunu ileri sürdü. El-Beyan adı altında kaleme aldığı eserini, bu yeni peygamberliğin kutsal kitabı olarak niteledi ve Kur'an'dan üstün oluşunu temellendirmeye çalıştı. O kendisinin peygamberliği ile birlikte Kur'an'ın neshedildiğini, dolayısıyla İslâm şeriatının emir ve yasaklarının kaldırıldığını ve el-Beyan ile yeni hükümlerin getirildiğini ileri sürdü (Fığlalı, 1991, s. 465).

Mirza Ali Muhammed; Bahâilerce, asırlardır beklenen adalet ve barışın hâkim olacağı yeni bir asra açılan sembolik bir kapı olmasının yanında Allah'tan vahiy alan bağımsız bir Tanrı elçisi olarak değerlendirilmektedir. Kendine nazil olan

ve Allah’ın vahiylerini taşıyan kitabı *el-Beyan*’dır. Bahâîlere göre Mirza Ali Muhammed’in yegâne amacı insanlık tarihinde yeni bir çağın yani bütün insanlığın ve bütün dinlerin birleştiği bir çağın başlangıcına şahitlik yapmak ve bu birleşmeyi sağlayan başka bir Tanrı zuhurunu müjdelemektir. O kendisinden sonra gelen bu şahsiyetten “Allah’ın izhar edeceği kimse” olarak bahsetmektedir. Mirza Ali Muhammed’in temel görüşlerine baktığımız zaman ilki kendisinin mehdiye açılan bir kapı “Bâb” olarak ilan etmesidir. Fakat Mirza Ali Muhammed sadece bu iddia ile yetinmemiş bu görüşünün hemen ardından kendisinin bizzat mehdi olduğunu iddia etmiştir. Bahâîler Mirza Ali Muhammed’in görevinin sadece Mirza Hüseyin’in geleceğini müjdelemek olduğunu söylemişlerdir (Türkiye Bahaileri, 2016: 16).

Bahai dini Bahailer tarafından, vahiy sürecinin 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlayan yeni bir aşaması olarak değerlendirilir. Onlara göre dinler tarihinin bu yeni sayfası, iki ilahi elçinin, Hz. Bab ve Hz. Bahauallah’ın zuhuruyla açılmıştır. Hz. Bahauallah’ın bu dünyadan ayrılmasının ardından Bahai dininin liderliği önce oğlu Hz. Abdülbaha’ya, O’nun ardından Hz. Abdülbaha’nın torunu Hz. Şevki Efendi’ye ve Hz. Şevki Efendi’nin ardından da, üyeleri dünya Bahaileri tarafından her beş yılda bir seçilen Yüce Adalet Evi adlı kuruma geçmiştir. Öğretilerinin ekseni “insan aleminin birliği” olan Bahai Dininin amacı, tüm insanlığın evrensel değerler etrafında birleşerek ortak bir hedefe ulaşmak için birlikte çalışmasıdır. Bu hedef adaletin, barışın ve refahın hakim olduğu, kadın erkek eşitliğinin tüm yönleriyle hayata geçtiği, hiçbir milliyet, sınıf, zümre, ırk ya da ülkenin herhangi bir ayrıcalığı olmadığı, din ve bilimin daha iyi bir dünya için işbirliği yaptığı yeni bir dünya medeniyetidir. Bahai dinine inanan bireylere Bahai ve bu bireylerin oluşturduğu topluma Bahai Toplumu adı verilir. Bahailer kainatta var olan her şeyi yaratan Allah’ın teklifine inanır.Hz. Bab ve Bahauallah’ı bu çağın İlahi Mazharları olarak kabul eder; Hz. Abdülbaha, Hz. Şevki Efendi’nin ve Yüce adalet Evi’nin yetkisini tanır; itaat etmeleri gereken ilahi kaynaklı yasaların ve öğretilerin varlığını kabul edip bunları hayatlarında uygulamaya çaba gösterirler (Bahai Eserleri Basım Dağıtım, 2016: 9-10).

1963 yılında Adalet Evi’nin kurulmasından sonra Bahâîliğin idaresini burada bulunan dokuz kişi üstlenmiştir. Günümüzde de Bahâîlik Umumi Adalet Evi tarafından yönetilmektedir. Aynı zamanda her bölge için bir Merkezi/Milli Ruhani Mahfil ve her il için bir Mahalli Ruhani Mahfil kurulmaktadır. Bahâîlerin idaresi ve işlerin yürütülmesi bu şekilde sağlanmaktadır. Umumi Adalet Evi, Bahâî teşkilatının en yüksek merciidir. Akdes kitabında mevcut nassların dışında her kararı verme ve icra etme yetkisine sahiptir. Bahâullah’ın Akdes kitabındaki hükümleri veya diğer görüşleri ve Abdülbaha ve Şevki Efendi’nin tefsirlerini değiştiremez (Fırlı, 1994: 86). Ancak hakkında herhangi bir hüküm bulunmayan konularda kanun koyar ve gerektiğinde önceden aldığı kararları değiştirebilir. Dokuz kişiden ibaret olan üyeleri ilk kez 1963 yılında Hayfa’da Abdülbaha’nın evinde yapılan bir toplantı sonucu seçilmişlerdir. Bunlar daimi olarak Bahâî idare merkezi olan Hayfa’da otururlar. Dünya Bahâîlerinin temsilcisi, dini ve ictimai sorunları çözmeye müessesesi olan Umumi Adalet Evi’nin bütün kararlarında masum olduğuna inanılır (Özşuca, 1967: 10-11).

Bahâîlerin Anadolu’ da yayılma çabaları, Jön Türk’lerin siyasal etkinliği ile ivme kazandığı çeşitli tarih kaynaklarında anlatılsa da, gerek Bahâî kaynakları gerekse bazı araştırmacılar bu dönemin Bahâîler için çalkantılı ve çatışmalı bir dönem olarak betimlerler: Jön Türk döneminin ilk yılları Bahâîliğin gelişmesinde önemli bir yer teşkil eder. Abdülbaha Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı İmparatorluğu’nun dışına çıkmakta özgür olmuştur. Böylece Bahâîliğin hümanist ve reformist düşüncelerini batıda yaymaya imkân bulmuştur. Erken dönem Jön Türklerin Bahâîliğe olumlu yaklaşımlarında ve Abdülbaha’ nın serbest

birakılmasından 6 yıl sonra kendisinin Osmanlı Hükümetini teşkil eden militan Jön Türklerin baskıları ile karşı karşıya kaldığı Bahaîlerce iddia edilir (Alkan, 2010: 46).

1800'lü yılların sonu ile 1900'lü yılların başlarında Türkiye'deki aktif Bahailerden ve bu dönemlerde Bahailik hakkında yaptığı çalışma ve söylemleriyle ön plana çıkan isimlerden ilki Abdullah Cevdet'tir. 1890'lı yıllarda Osmanlı hâkimiyetindeki bölgelerde Batı kökenli düşüncelerin hızla yayılmaya başladığı dönemde yaşayan Abdullah Cevdet, ileri sürdüğü düşünceleriyle sürekli gündemde olmuştur. Muhalif bir çizgiye sahip olan Cevdet, mevcut yönetime karşıt olan birçok siyasi oluşumda ön planda yer almıştır. Abdullah Cevdet'in aykırı düşüncelerinin topluma duyurulmasında, kurucusu olduğu ve Meşrutiyet döneminde Batıcılık akımının bir nevi temsilcisi gibi görülen -1904 ile 1932 yılları arasında yayın yapan *İctihad Mecmuası*'nın büyük rolü vardır (İpek, 2018: 271).

Abdullah Cevdet'e göre din, geçmişten beri insanlık için büyük faydalar sağlamışsa da artık bu vazifeyi yerine getiremediği için yerini akıl ve bilime bırakmalıdır. Bu düşünceye sahip olan Cevdet, yaşadığı sürgünlerden kurtulmak için kaçtığı Fransa'da tanıdığı Bahailiğe ilgi duymaya başlamıştır. Kurucusu olduğu *İctihad Mecmuası*'nın 140-142-143. sayılarında 1921 ile 1922 yılları arasında Emin Ali tarafından kaleme alınan ve bu çalışmaya da konu edinilen "Bahai Hareketi Hakkında İlmî Bir Tetebbu" başlıklı makalelerle Bahailik hakkındaki olumlu düşünceler, insanlara duyurulmaya başlanmıştır. Bu yazılardan hemen sonra *İctihad Mecmuası*'nın 1 Mart 1922'de yayınlanan 144. sayısında "Mezhebi Bahauallah- Dini Ümem" başlıklı yazısında; İran'da son din olduğu iddiasıyla ortaya çıkan Bahailiğin propagandasını yaptığı ve Hz. Muhammed'e saygısızlık yaptığı iddiasıyla Abdullah Cevdet aleyhine dava açılır. Yaklaşık beş sene süren mahkeme neticesinde Cevdet, Peygamber'e hakaret suçundan berat etse de Bahailiği övme suçundan dolayı iki sene hapis cezasına çarptırılır. Artık Bahailiğin savunucularından biri olarak anılmaya başlanan Cevdet, Hz. Muhammed'in "*Din akıldır; akli olmayanın dini de yoktur.*" hadisini kendisine referans alarak o günün şartlarında akla ve bilime en uygun din olarak tanımladığı Bahailiğin dünyadaki tüm insanlar için ortak bir din olması gerektiği fikrini ileri sürmüştür. Abdullah Cevdet, dünyanın en yaygın dinleri olan Hristiyanlık ile İslam'ın insanlara artık barış ve huzur getirmediğini; bunların aksine sevgi ve hoşgörü temeline dayanan, bilim ve akılla doğrudan örtüşen Bahailiğin bu amacı gerçekleştirebilecek yegâne din olduğunu iddia etmiştir. Gelmiş geçmiş tüm dinlerin, felsefi ve fikri oluşumların hepsinin temel düşüncelerini kapsadığını iddia ettiği Bahailik hakkında, *İctihad Mecmuası*'nda çok sayıda övücü yazılar yazmaya devam etmiştir (Gündüz, 2008: 24; İpek, 2018: 272).

Bahâî Hareketi Hakkında İlmî Bir Tettebbü’

Heme bâr yek darid ve berg yek şahsar¹

1892 Mayısının yirmi dokuzuncu günü Suriye’nin (Akka) kalesinde bir fikir ve iman mağduru, yetmiş beş yaşında olduğu halde, yirmi dört senelik bir mahbusiyetten sonra ufûl ediyordu: Bu müstesnâ kalebent, bugün Garb âleminde; Bahâullah, ve Şark’ta hürmetkârânî arasında “Cemâl Mübârek” diye tevkîr edilen İrânî Mirzâ Hüseyin Alî idi. İşte el-yevm âlem-şümûl bir ehemmiyet ve nüfuz kazanan Bahâî hareketinin âliyyi tebârî bu zâtıdır.

Fakta bizim için ne elîm ve hacâlet-engîz tecellidir ki: İnan’da doğan ve fakat Türkiye’nin bir zindanının muzallam hücrelerinden âleme yapılan muazzam hareket-i fikriye –dünyanın her tarafında senelerce leh vealeyte tetebbu’ ve tenkit edenler dururken- son zamanlara kadar Osmanlı âlem-i irfanının tamamen meçhûlu kalmış idi.

Bugün ahd-ı atik ve cedidin takdis ve hâsseten Mezâmîr-i Dâvûd’un şevk-âmîz neşidelerle mehâsinini teğannî²³ ettiği Kârmal (İbrânîce kerem eyl- bâğ-ı ilâhî) dağında ğusn-ı a’zam diye maruf bulunan mahdum-ı bülendinin inşâ ettiği bir merkad-ı münevverde yatan bu zât kîm idi ve ne istiyordu? Ğarb ve Şarkın hüccet addedilebilecek en bî-tarz vesâikına ve enfûsî ihtisâsattan ziyade Bahâullah’ın ve necl-i kerimi Abdulbahâ Abbâs Efendi’nin muhelledât-ı elvâh ve Âsârına istinaden yazılan şu makâlenin mevzû’u bundan ibarettir.

.....

Bu bî-nazîr fikrî ve ictimâ’î hareket ve imânın, mebâdîde, merkez ve mastarını, 1844 sene-i milâdiyesinin 23 Mayısında Şirâz’da zuhur ve kendisini “Bâb” diye tevsîm eden Mirzâ Alî Muhammet isminde ve yirmidört yaşında evlâd-ı Rasûl’dan bir gençte buluruz.

İrân’ı senelerce velvele ve heyacâna, muhip ve müntesiplerini aşk ve merbutunun en hâr ve samimi vecd ve galeyanlarına uğratan bu genç – hayatının son üç senesini (Mâkû) ve (Çehrik) zindanlarında geçirdikten sonra – nihayet kara ve zâlim kuvvete karşı açtığı yeni ve feyyâz fikir ve imân cidâli uğrunda kurban oldu gitti (9 Haziran 1850). Zaten genç müceddid daha eyyâm-ı hayatında, en sevdiği yüzlerce vücudun birer birer mahv ve ifnâ edildiğini görmek acılığına tahammûl etmişti. Fî’l-hakîka, İnan’ın viran ve karanlık her şehrinde kara kuvvetin kanlı elleriyle, muazzam Martiryolojiler yazılıyor. Yeni bir devr-i sâlih ve adaleti tesis için binlerce kadın erkek çoluk çocuk güle güle can veriyordu. Kazvînî şâ’ire (Zerrîn Tâc) ile kadınlarını çuval içinde gezdiren bir memlekette rû’ûs-ı menâbirde yakıcı hutbeler îrâdına cesâret eden (Kurretu’l-ayn-ı tâhir) bu meyânda idi.

Ma’a hazâ bu genç müceddid, pür aşk ve heyecân âsâr-ı metrukesinden anlaşılıyor ki; şarkın uyuşuk ve bî-tâb muhitinde fikir ve imânın söndürülmez mukaddes ateşi yakmaktan, daha muazzam bir inkılâb-ı fikriyeye - ihtimal ki – vereceği kurbanlarla pul açmaktan başka bir gaye takip etmiyordu.

¹ Her zaman biriz ve bir dalın yapraklarıyız. (Farsça’dan Türkçeye çevirisi)

² Eşî’a, 35-55; Bînâ, 4-8; Mezâmîr, 50; Zekeryâ, 6.

Bütün elvâh ve âsârı, ezelden merbut-ı yâr olduğu, pes perde-i hafâda ki bir kutb-ı kâmile karşı pür-âşk ve feverân-ı nidâ ve hitaplarla mâ lâ mâl idi. O kadar ki: (Çehrik) ve (Mâkû) zindanlarında mevkuf veya (Tebriz)'de ulemaca idama mahkûm olduğu zamanlarda bile gâh

“Yâ bakiyetellâh kad fedeytü bi-küllî leke ve raditü's-sebebe fi sebîlike ve-mâ temîtu illa'l-katle fi muhabbetike...” yolunda Arapça ve gâh

“Egerçe deryâyı belâ ez hercihet der telâtım ve sihâm-kazâ der tetâbu ve zulumât-âlâm ve mihan-i mustevlâ bircân ve tenest.

Lâkin kalbim bebâd rû-yi tûr-veşn ve cânım nebîvey hû-yi tû gülşenest”

Tarzında Fârisi nevâlarla âşufte-i gâib kalbine şâikâne hitaplara hasr-ı iştiğâl ediyordu.

Binâen aleyh, “Bâb”ı ilmen yalnız bir mübeşşir ve meslek-i fikr-i rûhânisini Şarkta ve hâsseten Mezheb-i Şî'a ile hikmet-i sûfiyenin tasavurat-ı mâ fevka't-tabî'yyeye bir muhit-i müsâade olarak ihzâr ettiği İran'da kaynaşan bir tarikat gibi tamamen mahallî bir inkılâb-ı dinî olarak telakki etmek mümkündür.

(Bâb)'ın fâci'a-i ufûlünü müteakip bir müddet ta'til edilen devre-i i'tisâf, Nasruddîn Şâh'a karşı saçma dolu bir tabanca ile yapılan akîm kalmış bir suikasttan sonra, ulemâ-yı Şî'a'nın tahrikiyle tekrâr açıldı. Şâh hükümeti (Bâb-ı âli)'nin muvâfakatını ba'de'l-istihsâl, suikasttan kat'iyen müdahaledâr görülmeyen ve binâen aleyh kılıçtan kurtulan (Bâb)'ın belli başlı müntesiplerini hudut haricine tard ve ihracına başladı.

1853 senesi evâiline doğru Bağdat'a gelmeğe başlayan bu menfâ kafileleri arasında derhal bir Nâsiye-i Bülent tebârüz etti: Bu, Bahâullah idi.

1233 Sene-i hicriyesi Muharrem'inin ikisinde (Teşrin-i Sâni 1817) (Tahran)'da doğan Bahâullah, senelerce Kaçar Hânedân-ı şâhisine en mu'temet ricâl-i devleti yetiştiren bir âile-i asâlete mensup idi. (Bâb), Şiraz'da izhâr-ı emr ettiği zaman yirmi yedi yaşında bulunuyor idi. Genç müceddid ile bir kere bile telâki etmemiş iken ilk kendisine iltihâk edenlerden oldu.

Sihâr ve câzip tarz-ı beyânı, yüksek ve asil ruhu, saf ve nuvvâr kanâat ve imâmı (Bâb)'ın halka-i telâmizine yüzlerce kimseyi ithal etmişti. Şâh'a karşı yapılan suikasttan sonra hapis ve tevfiik edilmiş ve bu babta kendisi aleyhinde hiçbir şâibe-i töhmet bulunamamış iken ancak Rusya sefirinin tavassut ve şefâati ile tahlis-i hayat edebildi.

İşte tâ İran'da muhitini kendine râbîta-bend-i hulûs ve hürmet etmeğe başlayan şu mehâsin-i fitrat, Bahâullahı (Bağdat)'daki fikir ve iman muhacirlerine, derhal, bir reis-i manevi yapıyordu. Binâen aleyh gerek (Bağdat)'dan ikinci defa nefîy ve sevk edildiği (İstanbul) ve (Edirne)'ye hîn-i azimetinde bazı havâs-ı ehibbâsına ve gerek 1863 senesinde (Edirne)'de âmme-i halka (Bâb)'ın teveccüh ve istimdâd ettiği fikir ve iman inkılâpkâr-ı mu'azzamı kendisi olduğunu izhâr ettiği zaman, onu biraderi (Subh-ı ezel)'den ve yanındaki birkaç kişiden başka, kendisine ittibâ' etmeyen olmadı.

Bahâullah'ın Edirne'deki şu izhâr ve i'lânıyladır ki: Bahâî hareketinin âşikâr faaliyet ve semerâtı gözükmeğe başladı ve artık (Bâb)'a nispet edilen mahdut

mevzî’î meslek-i fikrî ve rûhânî birine, (Bahâilik) denilen gerek ulviyet usûlu ve gerek hürriyet-i nevâmîs ve kavâ’îdi itibarıyla cidden âlemşümül hareket-i fikriye kaim oldu.

Bahâullah, (Edirne)’de de uzun müddet bırakılmadı. 1868 senesi Ağustos nihayetlerine doğru irtihallerine kadar mahbûs ve mescûn kaldığı (Akka)’ya gönderildi.

Bahâî hareketinin ictimâ’î, felsefi, ahlâkî bütün esâsât ve kavâ’idini ihtivâ eden âsâr ve elvâh birkaçı müstesnâ⁴ olduğu halde, Bahâullah’ın bu mütemâdi seyr ve seyahatleri ve hassaten “sicc-i a’zâm” dediği (Akka)’daki yirmi dört senelik müz’ic ve gaddâr mevkufiyeti esnasında yazıldı.

Bahâullah, irtihalinden mukaddem, Hareket-i Bahâiyye’nin vazife-i tedvir ve idâmesini, bugün “Kitâb-ı Ahdî” unvanıyla Şark ve Ğarbda milyonlarca halkın eyâdî-i tekrîminde dolaşan bir şâheser ahlakî ile necl-i a’zamı Abbâs Efendi’ye bıraktı.

11. Temmuz.1324 inkılabından sonra kayd-ı mahsûsiyetten kurtulan Abbâs Efendi el-yevm Hareket-i Bahâiyye’nin –geçenlerde cerâ’id-i yevmiyeden yerinde bi-hakkın hüsn-i edâ edildiği veçhile- nâzım ve muharrikidirler.

En sevgili unvân ve fahrî “Abdulahâ”⁵ olan Abbâs Efendi’nin himmet-i ûlû’l-İzmânesiyeleridir ki: (Bahâilik) binâ-i azîmi bugün hakikaten çâr-ı aktâr-ı âleme ve bütün üdebâ-yı cihânın sâmi’a-i intibâh ve ittılâ’ına îsâl edilmiş bulunuyor.

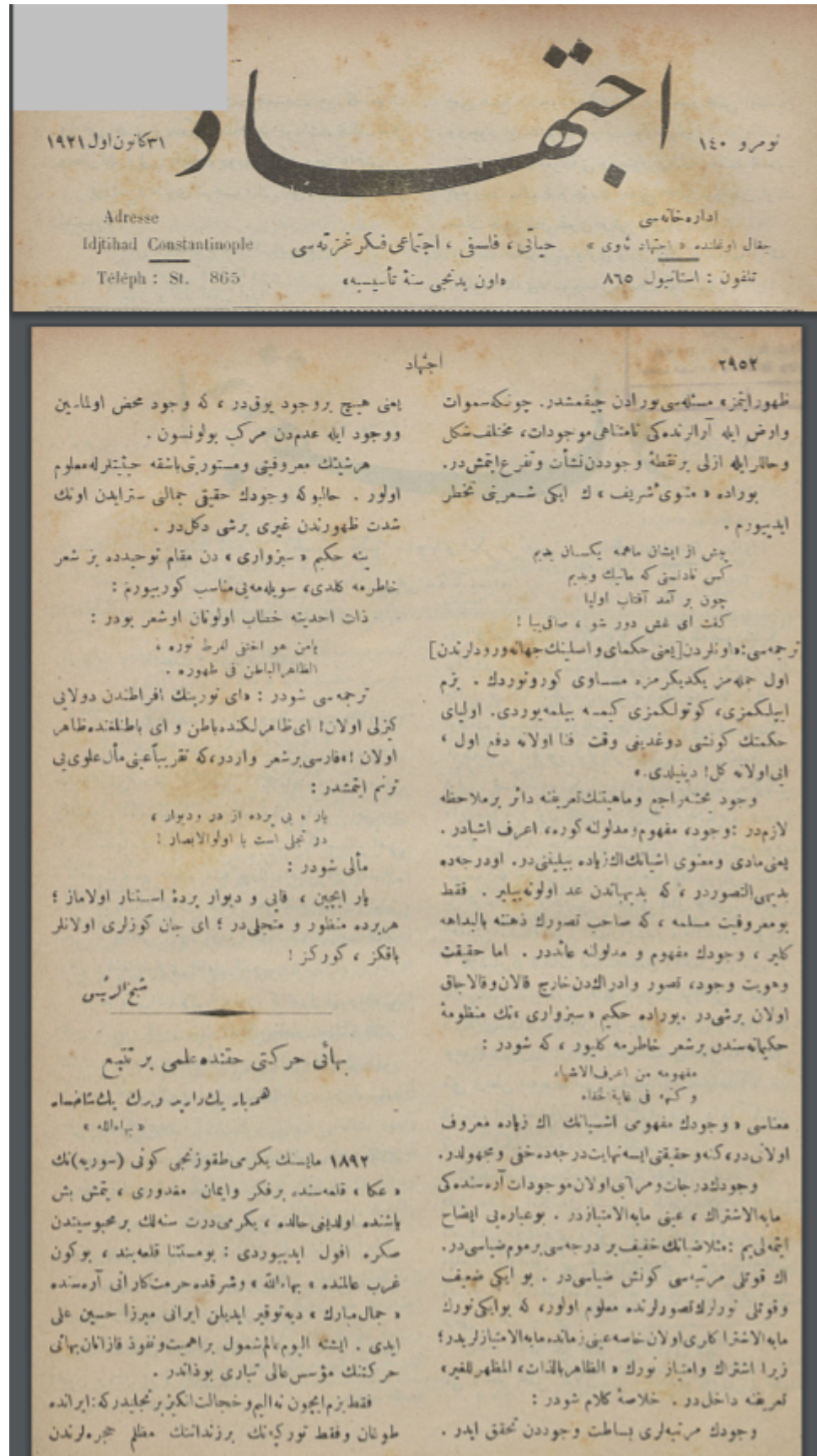
(Bâb)’ın garip bir tesadüf olarak tam yevm-i zuhurunda tevellüt etmesine göre yetmiş yedi yaşında olduğu halde vefatın dair 9 Kânun-ı Evvel tarihli gazetelerde bir telgraf görülen müşârünileyh pîr-i civân himmetin nazar-ı tertip ve fazileti altında tâ Japonya’dan Amerika’ya kadar dünyanın her köşesinde Müslüman, Hristiyan, Müsevî, Bûdî, Zerdüşti milyonlarca halk âlemde şimdiye değin görülmemiş bir râbîta-i samimiyetle kardeşleşmiş yaşıyor. Abdulbahâ Abbâs Efendi, öyle (Yârın) Mecmû’asının dediği gibi, “Bir diyar-ı mu’tekif misâli Kudüs’ün bir dağında değil, ber-mu’tâd Hayfa’da halk arasında ikâmet etmekte idiler. Kendileriyle fahr-ı mulâkâta –ma’a’l-esef- nâil olamadım. Fakat 1910-1912 senelerinde Avrupa ve Amerika’da mücerret uhuvvet-i beşeriyye te’sis maksadıyla vukû’bulan medîd seyahatleri hatıra-i Fas’ta ve sahâif-i Cezâir’de unutulmaz medâyh-i hayretkârî da’vet ettiğini biliyorum. Amerika seyahatleri esnasında yüzlerce kilise ve sinagogun mihrap ve minberinde imâme-i sefid ve lihye-i beyzâlarıyla, Hristiyan ve Yahûdî bir ma’şer-i müte’abbidîne îrâd-ı va’z ve teshîr-i kulûb etmeleri cidden hayret-bahş muvaffakiyât-ı mu’cizedendir.

Müşârünileyhin Londra’da münteşir “Kristiyân Komon Delot” Cerîde-i Hristiyâniyyesine gönderdikleri şu mektup, seyahatleri hakkındaki intibâ’ât ve hissiyâtını nâtıktır. Aynen terceme ediyorum.

⁴ Bir sûfi şeyhe yazdığı “Heft Vârî” ile “Kitâbu’l-Îkân” gibi.

⁵ Amerika’da, Nevyork’ta ünitarist kilisesinde va’zından akdem baş rahip tarafından cemâata (peygamber-i Şark ve nebiyy-i sulh) diye tarif edildiği sırada sözünü kesmiş ve “Ben peygamber değilim... bende-i Hudâ’yım. İsmim ve fahrım Abdulbahâ’dır.” Buyurmuşlardı.

“İhtiyarlığıma ve yorgunluğuma rağmen üç seneden fazla Şark’tan Garb’a seyr-u seyahât ettim. Ve bilâ tefrik Mehâfil ve me’âbidde kast ve gâyem hakkında taharri-i mu’âvenet eyledim. Harbin facialarından bahsettim. Sulh-ı umûmînin eltâf ve mehâsinini gösterdim. Beşerin mâ-bihi’l-fahrı olacak şeyleri söyledim. Yırtıcı hayvanların vahşet ve kana hırsını tel’în ettim. Edyân-ı İlâhî’yenin esâsâtını irâ’e ve tavzih ve Bahâullah’ın ta’limîni tenbih ettim. Vücûd-ı Bârî’yi nâ-kâbil cerh, delâ’il-i akliyye ile ispât ve enbiyâ-yı İhâhiyye’nin sıdk-ı diyânetini izhâr eyledim. Hulâsâ, şu kanâ’at-ı samîmiyyeme serbest bir cereyân verdim. Dîn-i hakîkî, beşeriyetin mahz-ı hayatıdır. Medeniyet-i İlâhiyye’de en sâf bir nûr-ı Hüdâdır.” İşte Bahâullah ve necl-i kerîmî Abdulbahâ Abbâs Efendi.

اجتهاد

۲۹۵۳

عالمه یاییلان معظم حرکت فکریه - دنیانک هر طرفه
سەرلجه له وعلیه تبعه و تقیدایدنر طوررکن - سوک
زمانه قدر عثمانی عالم عرفانک تماماً مجهولی قالمش ایدی .
بوکون عهدعتیق و جدیدک تقدیس و خاصه مزامیر
داوودک شوق آمیز نشیده لرله محاسنی تقی [۱] ایتدیکی
قارمهل (عبرانیجه کرم ایل - باغ الهی) طائفة غصن اعظم
دیه معروف بولنان مخدوم بلندیکن انشا ایتدیکی برمرقد
منورده یانان بوذات کیم ایدی ونه ایتدیوردی ؟ غرب
و شرقک حجت عدایده ییله جک الکی طرف و نائقه و اتقی
احتسابان زیده بهاء اللهک و نجل کریمی عبدالها عباس
اقتدینک مخدرات الواح و آثارینه استناد آ یازیلان شو مقاله نک
موضوعی بوندن عبارتدر .

..

بوئی نظیر فکری و اجتماعی حرکت و ایمانک، مبادیده ،
مرکز و مصدری ۱۸۴۴ سنه میلادیه سنک ۲۳ مایسنده
شیرازده ظهور و کنیدیسی « باب » دیه توسیم ایدن
میرزا علی محمد اسمنده و یکریمی درت باشنده اولادرسولدن
برکجده بولوروز .

ایرانی سەرلجه ولوله و هجانه ، محب و منتسبلری
عشق و مر بوتینک ال حار و صمیمی وجد و غایانلرینه اوغرانان
بوکنج - حیانتک سوک اوچ سنه سی (ماکو) و (جهریق)
زندانلرنده کچیردکن صکره - نهایت قره و ظالم قونه
قارشى آجیدینی یکی و قیاض فکر و ایمان جدالی اوغرنده
قربان اولدی کیندی [۹ خیزران ۱۸۵۰] . ذاتاً کنج مجدد
دها ایام حیانتده ، الک سودیکی بوزلرجه وجودک برربر
محو و افادله دیکنی کورمک آجیفنه تحمل ایتدی . فی الحقیقه
ایرانک ویران و قاراکافی مرشهرنده قره قونک قانلی
الربله ، آنجق مسیحیتک ایلک زمانلرله قابل قیاس
اوله جق ، معظم مارتیریولوژیلری یازیلور ، یکی بردرسلح
و عدالتی تأیس ایچون بیکرجه قادین ارکاک چولوق
چوجوق کوله کوله جان وریوردی . قزوی شاعره
(زرین ناچ) ايله قادینلری جوال ایتدینه کزدیرمن برملکنده
رؤس منبرده یاقیجی خطبه لر ایرادینه جسارت ایدن
[۱] اشعبا [۲۰۵ - ۲۰۰] ، بیکا [۴ - ۷] ، مزامیر [۵۰] ،
ذکرها [۱۶] . . . الخ

(نرذالین طاهره) بومیانده ایدی .
مع هذا بوکنج مجدد ، برعشق و هیجان آثار متروکه
سندن اکلا شیلورکه ، شرقک او بوشوق و بی ناب محبطده
فکر و ایمانک سوندورولمز مقدس آتشی یاقتدن ، دها
معظم بر انقلاب فکریه - احتمال که - ویره جکی قربانلرله
بول آجقدن باشقه برغایه تعقیب ایتدیوردی .

بوتون الواح و اناری ، ازلدن مر بو طیار اولدینی ،
پس رده خفاده کی بر قطب کامله قارشى برعشق و فوران
ندا و خطا بلرله مالامال ایدی . او قدرکه : (جهریق) و (ماکو)
زندانلرنده موقوف ویا (تبریز) ده علماجه اعدامه محکوم
اولدینی زمانلرده بیله کاه « یا هیة الله قد فدیتم بکلی لک
ورضیت السب فی سبک و ماتیت الالقتل فی محبتک ... »
بولنده عربجه و کاه « اگرچه درهای بلا از هر جهت
در تلاطم و سهام قضا در تابع و ظلمات آلام و عن مستولی
برجان و تن است لکن قلم بیاد روی توروین و جانم بیوی
خوی توکشن است » طرزنده فارسی نوالرله اشفته نائب قلبیه
شاهانه خطابله حصر اشتغال ایددیوردی .

بناء علیه « باب » ی علماً یالکنز بر مبشر ، و مسلک
فکر روحانیسی شرقده و خاصه مذهب شیعه ایله حکمت
صوفیه نک تصورات مافوق الطبیعه بر محیط مساعد
اوله رق احضار ایتدیکی ایرانده قاینانشان بر طریقت
کچی تماماً علی بر انقلاب دینی اوله رق تلقی ایتک ممکندر .
(باب) ک فاجعه افوانی متعاقب بر مدت تعطیل
ایدیان دوره اعتساف ، ناصر الدین شاهه قارشى صاحجه
دولو بر طبانجه ايله یاییلان عقیم قالمش برسوه قصددن
صکره ، علمای شیعیه نک تحریکله تکرار آجیلدی .
شاه حکومتی (باب عالی) نک موافقتی بعد الاستیصال ،
سوه قصده قطعاً مدخدار کورلین و بناء علیه قلیجدن
قور تولان (باب) ک بللی باشلی منتسبلری حدود خارجه
طرد و اخراجه باشلادی .

۱۸۵۳ سنه سی اوائلنه طوضری بغداده کتیکه باشلایان
بو منفی قافلهری آره سننده ، درحال ، بر ناصیه بلند
تبارز ایتدی : بو ، بهاء الله ایدی .

۱۲۳۳ سنه شریه سی محرم نک ایتکیسنده [تشرین
ثانی ۱۸۱۷] (طهران) ده طوغان بهاء الله ، سەرلجه قاجار

خاندان شاهینسه الك معتمد رجال دولتی یقشدیرمن بر برعائله اصالته منسوب ایدی . (باب)، (شیراز) ده اظهار امر ایتدیکی زمان یکریمی بدی یا شنده بولنیور ایدی . کنج مجدی ایل بر کریمه بیله تلافی ایتمش ایکن ایلک کندیسه التحاق ایدمه نلردن اولدی .

سحار و جاذب طریقیانی ، بوکک و اصل روحی ، صاف و نوار قناعت و ایمانی (باب) ک حلقه تلامیذینه یوزلرجه کیمسه بی ادخال ایتمشدی . شاهه قارشی پاییلان سوه قصددن صکره حبس و توقیف ایدلمش و بو باده کندیسی علینده هیچ بر شائبه تهمت بولمه ماش ایکن آنجق روسیه سفیرینک توسط و شفاعتی ایله تخلیص حیات ایدمه بیلیدی .

ایشته نا ابراده محیطنی کندیسه رابطه بندخلوص و حرمت ایتمک باشلایان شو محاسن فطرت ، بهاءاللهی (بغداد) ده کی فکر و ایمان مهاجر لرینه ، درحال ، بررئیس معنوی یاپیوردی . بنام علیه کرك (بغداد) دن ایکنچی دفعه نفی و سوق ایدیلدیکی (استانبول) و (ادرنه) به حین عمرینده بعض خواس احبانه و کرك ۱۸۶۳ سنه سنده (ادرنه) ده عامه خلقه (باب) ک توجه و استمداد ایتدیکی فکر و ایمان انقلاب کار معظمی کندیسی اولدیغنی اظهار ایتدیکی زمان ، اوکی برادری (صبح ازل) دن ویاننده کی بر قاج کشیدن باشقه ، کندیسه اتباع ایچین اولدی .

بهاءاللهک ادرنه ده کی شواظهار و اعلانیله درک : بهائی حرکتک آشکار فعالیت و عمراتی کوزوکمه باشلادی و آرتق (باب) نسبت ایدیلان محدود و موضعی مسلک فکری و روحانی برینه ، (بهائیک) دینان کرك علویت اصولی و کرك حریت نوامیس و قواعدی اعتباریله جدا عالم شمول حرکت فکر به قائم اولدی .

بهاءالله (ادرنه) ده دو اوزون مدت راقیله مدی . ۱۸۶۸ سنه سی اغستوس نهائیلرینه طوغری اوشماللرینه قدر محبوس و مسجون قالدیغنی (عکا) به کوندرلیدی .

بهائی حرکتک اجتماعی ، فلسفی ، اخلاقی بونون اساسات و قواعدی احتوا ایدن آثار و الواح بر قاجی

مستقنا [۱] اولدیغنی حالده ، بهاءاللهک بو مهادی سیر و سیاحتلری و خاصه «سچن اعظم» دیندیکی (عکا) ده کی یکریمی درت سنه ک مزعج و غدار موقوفتی اثناسنده یازلیدی . بهاءالله ، ارنخالندن مقدم ، حرکت بهائیه نیک و طیفه تدویر و ادامه سی ، بوکون « کتاب عهدی ، عنوانیله شرق و غربده میلیونلرجه خلقک ایادی تکریمنده طولاشان بر شاه اثر اخلاقی ایله نجل اعظمی عباس اقدی به بیراقدی .

۱۱ توموز ۱۲۲۴ انقلابدن صکره قید محبوسیتدن قورتولان عباس اقدی الیوم حرکت بهائیه نیک - چنلرده جرائد بومیه دن برنده بحق حسن ادا ایدیلدیکی وجهله - ناظم و محرک درلر .

الك سوکیلی عنوان فخری « عبدالها » [۲] اولان عباس اقدینک حمت اولوالعزماته سیله درک : (بهائیک) بناء عظیمی بوکون حقیقه چار اقطار عالمه و بوتون ادبای جهانک سامعه اتباه و اطلاعنه ایصال ایدلمش بولنیور . (باب) ک غریب بر تصادف اوله رق تام یوم ظهورنده تولد ایتمسه کوره یتیم بدی یا شنده اولدیغنی حالده و فائنه دائر ۹ کانون اول تاریخی غزیه لرده بر تلغراف کورولان مشارالیه بیر جوان همتک نظر ترتیب و فضیلتی آلتنده تا زاپونیان آمریقایه قدر دنیانک هر گوشه سنده مسلمان خرسیان ، موسوی ، بودی ، زردشتی میلیونلرجه خلق عالمده شمدی به دکن کورولماش بر رابطه صمیمیتله قارداشلاشمش یاشیور .

عبدالله عباس اقدی ، ایله (یارین) مجموعه سنک دیندیکی کبی ، بر دیار معتکف منالی قدسک بر طاغنده دکل ، بر معناد حیفاده خلق آره سنده اقامت ایتمکده ایدیلر . کندیله فخر ملاقاه - مع الاسف - نائل اولامدم . فقط ۱۹۱۰ - ۱۹۱۲ سنه لرنده اوروپا و آمریقایه مجرد اخوت بشریینه تأسیس مقصدیله وقوعبولان مدید

[۱] بر صوفی شیخه یازدیغنی « هفت واری » ایله « کتاب الابقان » کبی .

[۲] آمریقایه ، نیویورکده اویتاریست کلیسا سنده وعظندن اقدم باش راهب طرفندن جماعته (پیغمبر شرق و بی صلح) ده تعریف ایدیلدیکی سرده سوزی کیمش و « بن پیغمبر دکل . . . بنده خادم . اسمم و فخرم عبدالله ادر . پیور مشلردی .

اجتهاد

۲۹۵۵

سیاحتلری خاطرہ ناسدہ، و صحائف جراندہ اونودولماز
مدایح حیرتکاری دعوت ابتدکی بیلیورم . آمریقا
سیاحتلری اتناسنده بوزلرحه کلیسا و سیناغوغک محراب
و منبرنده عمائم سفید و حلیہ بیضالریله ، خرسیتیان و یهودی
بر معشر متعبدینه ایراد و عطف و تسخیر قلوب اجمعلری
جداً حیرت بخش موفقیات معجزه دندر .

مشارالیهک لوندردده منتشر د قریسیتیان قومون
دولت ، جریده خرسیتیانیه سنه کوندردکاری شو مکتوب
سیاحتلری حقیقده کی انطباعات و حیاتی ناطقده . عیناً
ترجمه ای دیورم :

« اختیار نغمه ، و بورغونلغمه رغماً اوچ سندن فضله
شرقدن غریبه سیر و سیاحت ایتمد و بلاتفریق محافل و
معابده قصد و غایم حقیقده تجری معاونت ایلدم . حربک
فاجعه لرندن بحث ایتمد . صلح عمومینک الطاف و سخاوتی
کوستردم . بشرک ماب الفخری اوله جق شیلری - و بلدم .
پر تیجی حیوانلرک و حفت و قانه حرصی تلغین ایتمد .
ادیان الیهیک اساساتی اراده و توضیح و هماه اللهک تعالی
تیین ایتمد . وجود باری بی ناقابل جرح دلائل عقلیه
ایله اثبات و انبیای الیهیک صدق دیانتی اظهار ایلدم .
خلاصه شوقناعت صمیمیه سرایت بر جریان و بردم .
دین حقیق ، بشریتک محض حیاتیدر . مدینت
الیهیده اک صاف بر نور هدادر ، ایشته بهاء الله و نجل
کریمی عبدالها عباس اقدی !
کله چک مقاله مده بهائیک ندر؟ بهائیلر نه ایستورلر ؟
اونی تحلیل و تدقیق ایده چکم .

۱. عالی

نفوس و اسباب معیشت

۱

یوندن نام یوز بکریمی اوچ سنه اول و نفوس بره نسینه
دائر تجریه ، عنوائله انکلتروده بر کتاب انشار ایتمدی .
الده بو کتاب ، مؤلفی اولان کنج بر پروتستان بابایی

عقلکیزی باشکزه آلوب نفسکزه حاکم اولوکزه ،
دنیا طولوب طاشیور ... ریوزندن آب ودانه کتر کسبله .
چک ... دبه هیجان آور بر خطاب الیه عالمی ایقاظ ای دیوردی .
بشربک بو واعظ حسیسی ، (طوماس - روبرت - مالتوس)
ایدی . عرفه خاص اوصوغوق قائلقله زماننده یانایان
انسانلره عیناً دیوردی که :

« ذاتاً یوکتی طومش شو دنیا به یکیدن طوغوب
کن هر فرد بشر - اگر عالمه سی کندینی اعاشه دن عاجز
ویا خود جمعیت بونک سعیدن غیر مستفید ایسه - میدانده کی
سفره دن اونک برلقمه طلبنه ذره قدر حتی بو قدر وارض
اوزرنده و وجودی جداً فضله در . خلقتک شو بو بونک
ضیافتنده اونک ایچون بر طباق قوتلماشدر . طبیعت ،
کندیسنه بو عالمدن چکیلوب کیمسنی امرایدر . اوودیکلمسه
بیله یسه طبیعت و بر دیک بو امری بالذات تنفیذ و اجرا ایدر .
کندی ده فرقنده اولقسزین شو دنیا به نصلسه کلیو برمش ؟
حیساندن نصیبسز لکنی حس ایتمجه بونی بوکش ،
بشریتک باب انصاف و مروتنه مراجعته معصومانه عرض
استعطف ایلمش بی بختان جمعیتنه ، یک آغیر بر روی استتقال
کوسترن شو بیاننامه سیله مالتوس ، غرب عالم تفکرینی
جداً تلاش و هیجانده دوشوره رک ولوله به و ردی . وضع
ایتمدی دستور لر غایت واضحدی : اول امرده ، دیوردی ،
وسائط معیشت مقدار نفوسی ضروری بر صورتده تحدید
ایدر ؟ درجه نایهده ، وسائط معیشت تزیاید ایدن
هر برده نفوس ، لایقبدل بر صورتده تکثیر ایلمر ، مکرکه
قوتلی و بارز حائللر و مانع لر چیقسونده بو تکثیرک اوکنی
آلسون ؟ اوچنجه درجهدهده کرک بوموانع خصوصیه
اولسون ، کرکه قوه مولدهینی توقیف ایتمک صورتیه
مقدار نفوسی وسائط معیشت سوبه سنه ایتمکه مجبور ایدن
بتون حوائل سائر اولسون ، بونلرک جمله سی ده اوچه
ارجاع اولونه بیلیرکه اولردده جبر نفس ، سیئات اخلاقیه
وفلا کنترلره سفالتلردر .

مالتوسه کوره ، فطرت بشرده کی میلان طبیعی ایله
نفوس ، برنسبت هندسیه اتباعاً یعنی ۱، ۴، ۹، ۱۶، ۲۵، ۳۶،
۴۹، ۶۴، ۸۱، ۱۰۰ ... الخ شکلنده تکثیر ایلوب کیدیکی حالده اسباب

Sonuç ve Değerlendirme

Sürelî yayımlar bir dönemin kültürünü, sosyolojisini ve toplumsal olay ve olgularını anlayabilmek için oldukça önemli veriler sağlanan ürünlerdir. II. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte bütün toplumsal sorunların çözümleneceğini ümit eden aydınlar ve siyasetçilerin şaşkınlıkları, taşkınlıkları, heyecanları ve polemikleri önemli ölçüde II. Meşrutiyetin sürelî yayımlarında temayüz ettiği söylenebilir. İçinde bulunulan krizden, çöküşten kurtulmak için çok farklı yol ve yöntemlere başvuran aydınların ve siyasetçilerin üzerinde durdukları en önemli nokta, eğitimi geliştirmek, halkı eğitmek ve kültürel modernizasyonu sağlamak olmuştur. Aydınlar bu amaca ulaşmak için eğitime önem vermişler ve ona büyük bir misyon biçmişlerdir. Bu amaca ulaşabilmek için de sadece okulu değil, kağıda basılı her türlü materyali eğitim malzemesi olarak kullanmayı denemişlerdir. Toplumsal değişimin ancak halkın kültür seviyesinin yükseltilmesi ile olacağına inanan aydınlar, özellikle sürelî yayımlara önem vermişlerdir. Her türlü meseleyi, polemiği günü gününe dergilere taşımışlar ve böylece amaçlarına ulaşmayı hedeflemişlerdir (Gündüz, 2007: 419).

İçtihad, Sebilü'r-Reşad ve Türk Yurdu dergileri Türk kültür tarihinin önemli sürelî yayımlarıdır. Bu dergiler, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e geçiş sürecinin sosyal, siyasal ve kültürel hayatına yönelik büyük bir hazine barındırmaktadır. Bu hazine içinde neredeyse seksen yıllık Cumhuriyet dönemi kültür hayatının dile getirilmemiş, konuşulmamış ve tartışılmamış hiçbir meselesi yoktur denebilir. II. Meşrutiyet döneminin entelektüel bakımdan en yüksek seviyeli tartışmaları, polemikleri bu dergilerde yapılmıştır. Çok farklı kesimlerden yazarlar, okuyucular ve aydınlar bu dergilerin çatısı altında toplanmışlardır. Bazı konularda taban tabana zıt düşünen aydınlar aynı dergide yazı yazmak suretiyle, toplumsal uzlaşımın, aydın demokrasininin, eleştirel düşünce hürriyetinin, humor (gülmece,alay) kültürünün ve hoş görünün özgün örneklerini vermişlerdir (Gündüz, 2007: 422).

İçtihad birçok bakımdan tarihî, sosyal, kültürel ve siyasî olarak önem taşımaktadır. Çıkmaya başladığı 1904’ten kapanmasına kadar, kamuoyunda polemik yapacak söylemleriyle gündemi meşgul etmiştir. Dönemin diğer yayımlarına bakıldığında İçtihad’a yönelik fazla sayıda eleştiri bulunmaktadır. Bu bir anlamda dergiyi 28 yıl boyunca çıkaran A. Cevdet’in şahsiyetinden de kaynaklanmaktadır. İçtihad siyaseten muhalifliğinin yanında sosyolojik ve fikri bakımdan da dönemin teamüllerine muhalif bir seyir takip etmiştir (Gündüz, 2007: 425). Emin Ali tarafından yayınlanan “Bahai Hareketi Hakkında İlmî Bir Tettebbu” adlı makale de bu açıdan değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Alkan, N., (2010) *Bahailik ve Jön Türk Devrimi*. Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar Dergisi. Sayı:11. Güz 2010. S. 23, ss. 23-46.
- Bahai Eserleri Basım Dağıtım, (2016). Bahai Dini Tarihi, Öğretileri ve Toplumsal Çalışmaları, İzmir: Bassaray Matbaası.
- Bozkuş, M., (2002), “Bahâîliğin Arka Planı ve Söylemi Üzerine Bir Değerlendirme (Sivas Örneği)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas 2002, cilt; VI, sayı; 2, ss. 139-156.

- Gündüz, M., (2007), II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları, İctihad, Sebilü'r-Reşad ve Türk Yurdu'nda Toplumsal Tezler, Ankara: Lotus yayınları.
- Gündüz, M., (2008), İctihad'ın İctihadı Abdullah Cevdet'ten Seçme Yazılar, Ankara: Lotus Yayınevi.
- Fırlalı, E. R. (1991). "Bahâilik", Diyanet İslâm Ansiklopedisi, IV, 464–468.
- Fırlalı, E. R. (1994), Bâbilik ve Bahâilik, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İpek, Y. (2018), İran ve Osmanlı Coğrafyasında Gelişen Bir Dini Hareket Olarak Babilik-Bahailik ve Günümüz Türkiye'sindeki Faaliyetleri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri.
- Türkiye Bahâileri, (2016), *Bahai Dini Tarihi, Öğretileri ve Toplumsal Çalışmaları*, İstanbul: Bassaray Matbaası.
- Özşuca, N. (1967), *Bahâi Dini; Tarihi, Prensipleri ve Dini Hükümleri*, Ankara.